

Mazurek, Teresa / Mazurek, Wojciech

Wyniki wykopaliskowych badań ratowniczych na osadzie z okresu przedrzymskiego w Wytycznie, stan. 5, woj. chełmskie, w 1997 roku

Archeologia Polski Środkowowschodniej 3, 93-97

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

TERESA MAZUREK, WOJCIECH MAZUREK

WYNIKI WYKOPALISKOWYCH BADAŃ RATOWNICZYCH NA OSADZIE Z OKRESU PRZEDRZYMSKIEGO W WYTYCZNI, STAN. 5, WOJ. CHEŁMSKIE, W 1997 ROKU

Ratownicze badania wykopaliskowe na osadzie z okresu przedrzymskiego w Wytyczni, stan. 5, gm. Urszulin, przeprowadzone w dniach 1-25.07.1997 r., stanowiły kontynuację badań z lat 1993-1996 (T. Mazurek, W. Mazurek 1996, tam dalsza literatura; 1997). Ubiegłoroczne badania podjęte zostały w związku z sukcesywnym niszczeniem stanowiska na skutek pobierania piasku przez mieszkańców Wytyczna i okolic. Dotyczyło to w szczególności północnego zasięgu stanowiska, gdzie zlokalizowano wykopy badawcze.

Badania zostały przeprowadzone przez autorów sprawozdania, pracowników Muzeum Okręgowego w Chełmie, dzięki celowej dotacji Generalnego Konserwatora Zabytków w Warszawie.

Pracami wykopaliskowymi objęto obszar o powierzchni ok. 600 m², od północy przylegający do terenu przebadanego w roku 1996 (ryc. 1). W pierwszym etapie skorzystano ze spychacza, który ściągnął warstwę darni. W dalszej kolejności oczyszczono stropy obiektów, zdejmując ręcznie warstwę kulturową o miąższości ok. 20 cm. Obiekty archeologiczne rysowały się bardzo słabo na tle calca z jasnożółtego lub białego piasku. Łącznie odkryto i przebadano 29 obiektów, przy czym 3 z nich tylko częściowo (obiekty 215 i 216 zadokumentowano częściowo w trakcie nadzorów jesienią 1996 r. - T. Mazurek, W. Mazurek 1997; obiekt 242 pozostał częściowo nieeksplorowany w profilu północnym przebadanego obszaru). Można je podzielić na dwie grupy:

- okrągłe lub owalne jamy o profilach nieckowatych lub wannowatych i wypełnisku z popielatego i brunatnego piasku z niezbyt licznymi zabytkami, przede wszystkim niewielkimi fragmentami ceramiki, datowanymi na okres przedrzymski, głównie jego młodszą fazę - obiekty: 215-222, 230, 236, 238, 242-243;

- niewielkie dołki posłupowe, które nie pozostają ze sobą w czytelnych związkach - obiekty: 224, 226-229, 231-232, 234, 241.

Pozostałe obiekty stanowią pozostałości po korzeniach lub były to ciemniejsze i nieco głębsze przemycia w obrębie warstwy ornej, które mogą być jedynie dowodami bliżej nieokreślonej działalności człowieka.

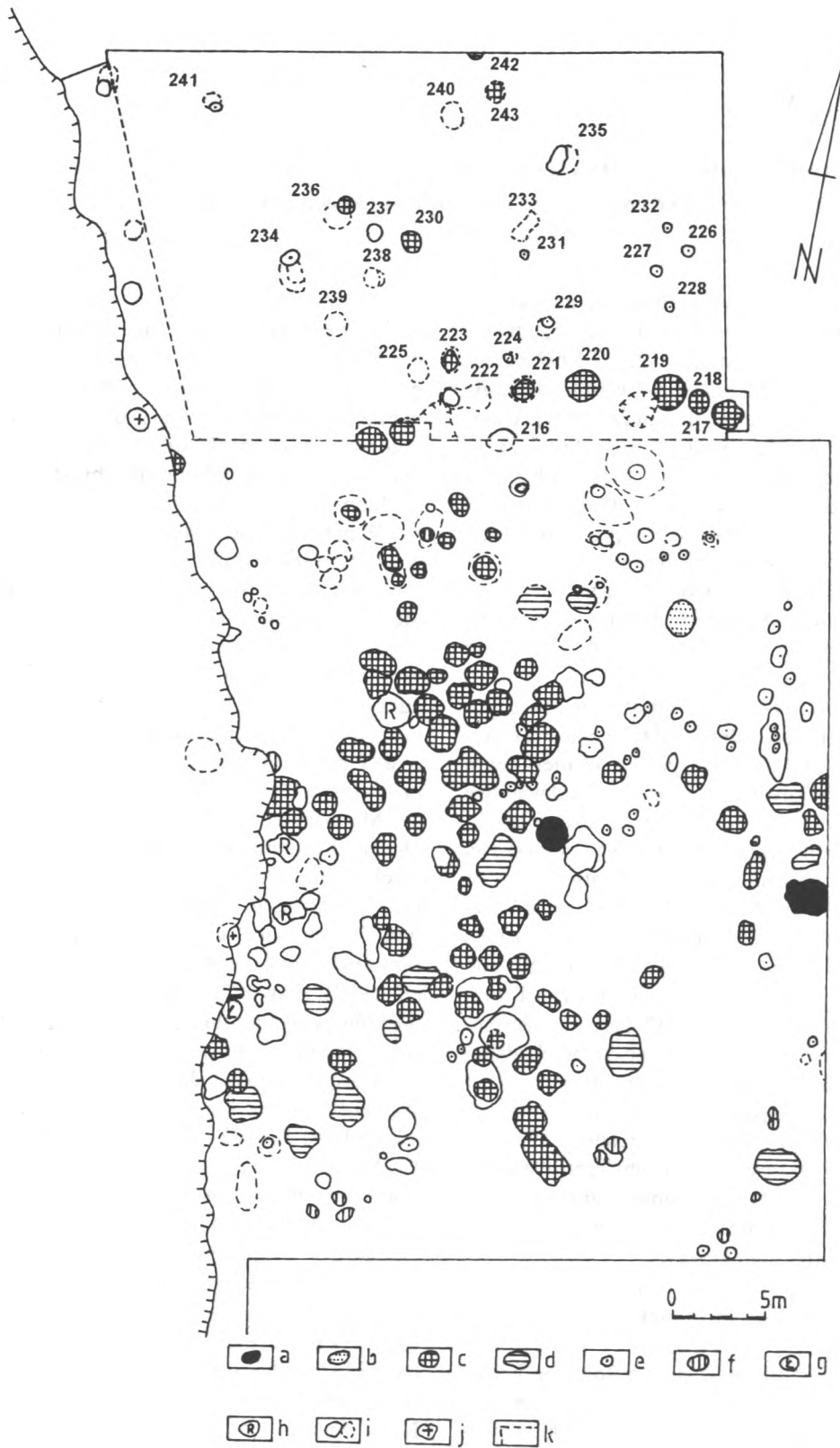
Obiekty grupy I o nieco większych wymiarach (obiekty 217 - 221 oraz badane w roku 1996 obiekty 214 i 215) tworzą łuk, usytuowany na osi W-E (ryc. 1). W stosunku do nich można domniemywać związku funkcjonalnego, który trudno jednak wiarygodnie zin-

terpretować. Niewykluczone, że jest to relikty bliżej nieokreślonej konstrukcji naziemnej, ale równie prawdopodobna jest ich funkcja jako jam odpadowych lub magazynowych, które usytuowano jedynie w układzie w miarę systematycznym. Pozostałe obiekty tej grupy położone są na północ od tego łuku bez wyraźnej systematyczności, podobnie jak obiekty grupy II - dołki posłupowe.

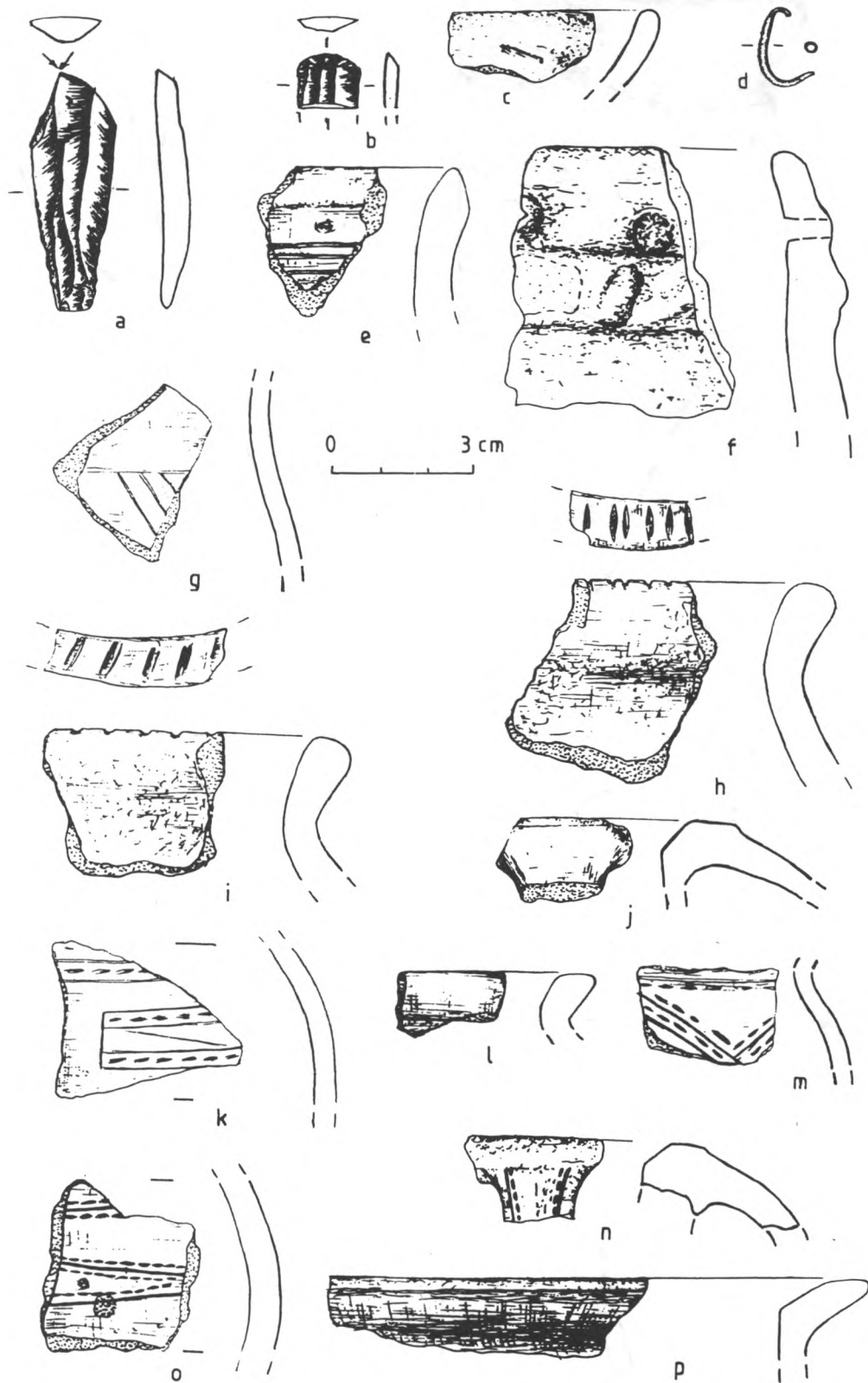
W materiale ruchomym, który w swej większości pochodził z warstwy kulturowej i ornej, w mniejszym stopniu z obiektów, dominowały fragmenty ceramiki. Oprócz nich na stanowisku znaleziono m.in. drobne przedmioty z brązu, w tym najprawdopodobniej fragment zausznicy gwoździowatej (ryc. 2: d), której pierwszy egzemplarz odkryty został w 1995 r. oraz nieliczne zabytki krzemienne, w tym schyłkowopaleolityczny rylec klinowy (ryc. 2: a) i fragment drapacza, najpewniej ze starszych faz neolitu (ryc. 2: b).

Materiał ceramiczny poświadcza na stanowisku obecność osadnictwa epoki brązu, w tym kultury trzcinieckiej (ryc. 2: e) i kultury łużyckiej (ryc. 2: c, f-g). Dość bogatą serię ceramiki łączyć można z materiałami typu Werbkowice, tożsamymi z materiałami młodszej fazy tzw. grupy czerniczyńskiej (T. Mazurek, W. Mazurek 1998). Fragmenty naczyń tego typu (ryc. 2: h-i; 3: b-d) stanowiły najmłodszą frakcję zabytków w wypełniskach obiektów grupy I i wraz z nimi poszerzają bazę źródłową materiałów datowanych na fazy A₁-A₂ młodszego okresu przedrzymskiego (T. Mazurek, W. Mazurek 1997, s. 87 i 93 - tam dalsza literatura i analogie). W obiekcie 222 oprócz materiału typu Werbkowice wystąpił niemal w całości zachowany kubek z wysoko umieszczonym uchem (ryc. 3: a), znajdujący najlepsze analogie w grupie poleskiej kultury zarubinieckiej (J. V. Kucharenko 1961, tabl. 18: 17; tabl. 38: 16,24; tabl. 39: 2, 17, 29; tabl. 40: 2, 24).

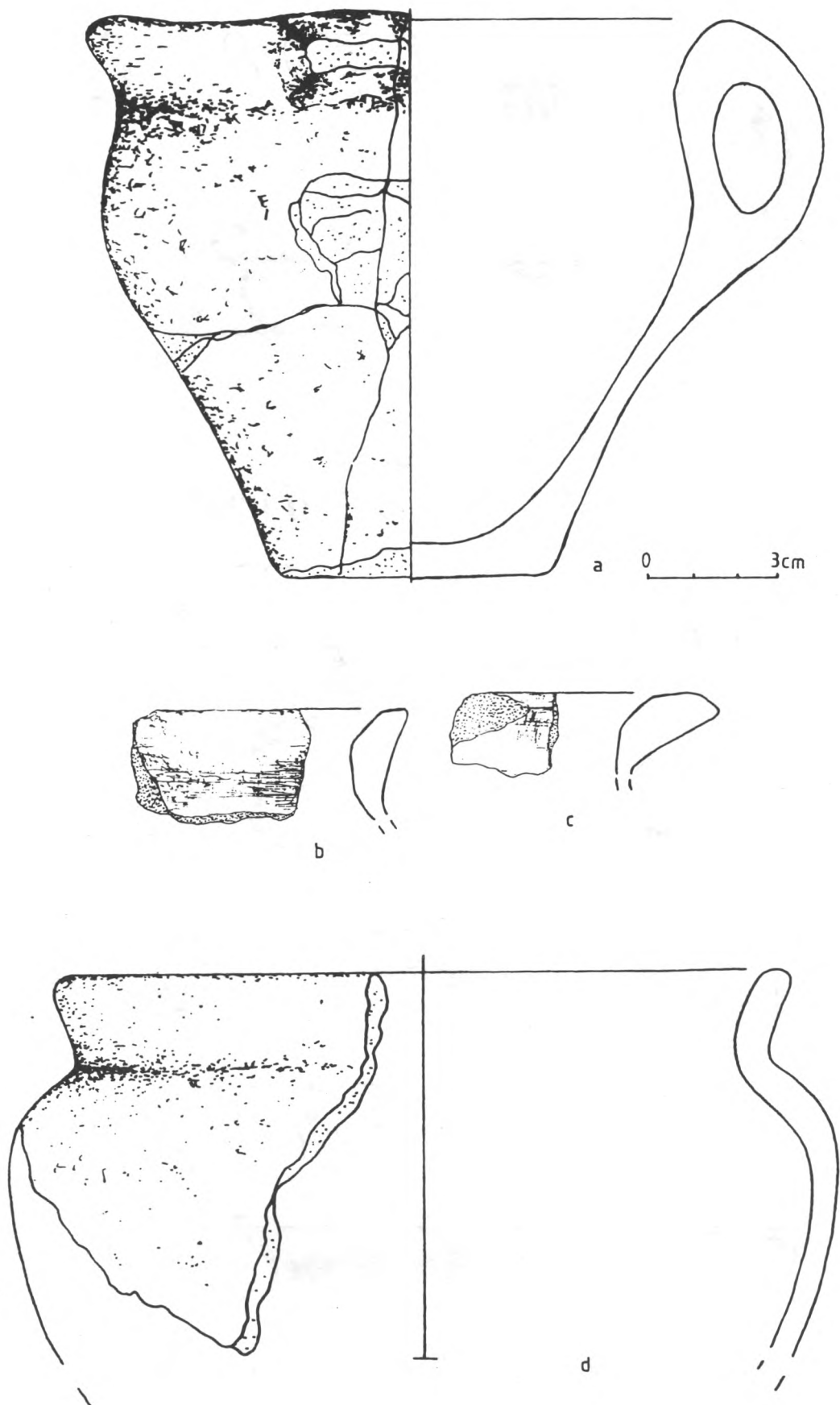
Niewątpliwie najciekawszym efektem tegorocznych badań było odkrycie większej serii ceramiki przeworskiej z młodszego okresu przedrzymskiego (ryc. 2: j-p). Na szczególną uwagę zasługują fragment naczynia odwrotnie gruszkowatego (ryc. 2: p) oraz fragment brzuśca ze zdobieniem w postaci dookólnego pasa, zbudowanego z połączonych ze sobą, stylizowanych greckich liter „omega” (ryc. 2: k). Taki sposób zdobienia znajduje liczne analogie m.in. na cmentarzysku w Karczewcu (T. Dąbrowska 1973, tabl. IV: 2; VII: 10; XIX: 6; XXV:

Ryc. 1. Wytyczno, stan. 5, woj. chełmskie. Plan sytuacyjny obiektów odkrytych na kulminacji wydm z numerowanymi obiektami, badanymi w trakcie sezonu 1997: a - duże paleniska o czarnym wypełnisku ze znaczną zawartością węgla drzewnego, b - studnia, c - okrągłe i owalne obiekty o popielatym wypełnisku, d - owalne obiekty o wypełnisku brunatnym, e - dołki posłupowe, f - małe paleniska o konstrukcji kamiennej, g - obiekty kultury łużyckiej, h - obiekty z okresu wpływów rzymskich, i - zaciemnienia i domniemane obiekty, j - prawdopodobne groby, k - teren przebadany w 1997 r.

Ryc. 2. Wytyczno, stan. 5, woj. chełmskie. Zabytki z warstwy kulturowej: a-b, e-h, j-p; ob. 216 - i; ob. 218 - d; ob. 222 - c.

Ryc. 3. Wytyczno, stan. 5, woj. chełmskie. Zabytki z warstwy kulturowej - b-c; ob. 222 - a, d.

24; XXX: 9; XXX: 17). Ceramika kultury przeworskiej datowana może być nie później niż schyłek fazy A₂ (T. Dąbrowska 1988, s. 28).

Warte odnotowania jest sporadyczne występowanie na przebadanej części fragmentów ceramiki datowanych na okres wpływów rzymskich i łączonych z tzw. kulturą późnozarusinięcką (W. Mazurek 1997, s. 24).

W piątym już sezonie badań na stan. 5 w Wytycznie odsłonięto skrajnie północną część stanowiska. Ujawniono znaczne rozrzedzenie występowania obiektów oraz ich zły stan zachowania. Wszystko wskazuje więc na

to, że efektem ubiegłorocznych badań było uzyskanie północnego zasięgu występowania obiektów, co zabezpiecza stanowisko przed niszczeniem ze strony piaskowni. Z tego powodu badania na stanowisku będą prowadzone jedynie w przypadku dalszego zagrożenia eksploatacją piasku. Mimo, że dotychczas nie udało się odpowiedzieć na pytanie o funkcję obiektów, to zarejestrowane rozplanowanie osady - należącej z całą pewnością do różnych kultur, datowanych w dość szerokim przedziale czasowym - stanie się dobrym punktem odniesienia dla badanych w przyszłości osad.

LITERATURA

Dąbrowska T.	1973	Cmentarzysko kultury przeworskiej w Karczewcu, pow. Węgrów, MSiWŚ, t. 2, s. 383-531.	1997	Wyniki badań wykopaliskowych w Wytycznie, stan. 5 i nadzorów archeologicznych na stanowiskach wokół Jeziora Wytyckiego, w woj. chełmskim, APŚ, t. 2, s. 86-94.
	1988	<i>Wczesne fazy kultury przeworskiej. Chronologia - zasięg - powiązania</i> , Warszawa.	1998	Kilka uwag na temat tzw. grupy czerniczyńskiej, [w:] <i>20 lat archeologii w Mastomęczu</i> , t. 1, Lublin, s. 135-148.
Kucharenko J. V.	1961	<i>Pamjatniki zeleznogo veka na teritorii Polesia</i> , Moskva.	Mazurek W.	
Mazurek T., Mazurek W.	1996	Wyniki badań osady z okresu przedrzymskiego w Wytycznie, stan. 5, gm. Urszulin, woj. chełmskie, APŚ, t. 1, s. 75-81.	1997	Wyniki drugiego sezonu badań wykopaliskowych na osadzie z okresu przedrzymskiego w Wytycznie, gm. Urszulin, stan. 5, Inf. Chełm, nr 8, s. 19-32.

TERESA MAZUREK AND WOJCIECH MAZUREK

RESULTS OF RESCUE EXCAVATIONS OF A PRE-ROMAN SETTLEMENT AT WYTYCZNO, SITE 5

The excavations covered an area of 600 sq. m, to the north of the already examined site. 29 features were uncovered, which can be divided into two groups: I - circular and oval-shaped features with grey fill, and II - small postholes.

The features belonging to the former group were situated along a W-E curve next to the area examined in the previous years. The postholes did not show a clear systematic arrangement.

The material obtained from the site dates the features from group I, and possibly also II, to phase A₁-A₂ of the late Pre-Roman Period, and has the closest analogies with materials of the Werbkowice type which is identified with the later phase of the so called Czerniczyn group. The cultural layer examined this season bore a greater amount of ceramic artefacts from the Przeworsk culture than in the previous years. These materials are concurrent with those of the Werbkowice type.

Muzeum Okręgowe w Chełmie